ФІЛОЛОГІЯ
(ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО, МОВОЗНАВСТВО)

УДК 811.111.81'42

Ірина Блинова
(м. Горлівка, Україна)

СТИЛІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ КАЛАМБУРУ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ МЮРІЕЛ СПАРК)

Стаття присвячена дослідженню каламбуру і прийомам його творення в художньому прозовому дискурсі на матеріалі оповідання «Портобелло-Роуд» найяскравішої представниці сучасної англомовної жіночої літератури Мюріел Спарк. Охарактеризовано поняття «каламбур» у сучасному мовознавстві з акцентом на значущості цього різновиду мовної гри для лінгвістичної поетики. Проаналізовані типові приклади навмисного обігравання автором мовних явищ на лексико-семантичному, синтаксичному, словотвірному та прагматичному рівнях. Виявлено стилістичні особливості їх функціонування в межах художнього прозового дискурсу, що є ознакою індивідуально-авторського стилю письменниці. У результаті аналізу ми дійшли висновку, що найбільш уживаними є фонетичні, лексичні, фразеологічні та контекстуальні каламбури.

Ключові слова: *художній прозовий дискурс, каламбур, комічний ефект, ідіостиль.*

Статья посвящена исследованию каламбура и приемам его создания в художественном прозаическом дискурсе на материале рассказа «Портобелло-Роуд» яркой представительницы современной англоязычной женской литературы Мюриэл Спарк. Охарактеризовано понятие «каламбур» в современном языкознании с акцентом на значимости этой разновидности языковой игры для лингвистической поэтики. Проанализированы типичные примеры преднамеренного обыгрывания автором языковых явлений на лексико-семантическом, синтаксическом, словообразовательном и прагматическом уровнях. Выявлены особенности их функционирования в рамках художественного прозаического дискурса, что является признаком индивидуально-авторского стиля писательницы. В результате анализа мы пришли к выводу, что наиболее употребительными являются фонетические, лексические, фразеологические и контекстуальные каламбуры.

Ключевые слова: *художественный прозаический дискурс, каламбур, комический эффект, идиостиль.*

The article investigates the pun and techniques of its creating in the fiction prose discourse on the material of the short story «The Portobello Road» by the brightest representative of the modern «female» prose Muriel Spark. The concept of «pun» in modern linguistics with an emphasis on the importance of this language play type in the linguistic poetics has been characterized. Typical examples of linguistic phenomena intentional play of words by the author at the lexical, semantic, syntactic, wordbuilding and pragmatic levels have been analyzed. The peculiarities of their functioning within the fiction prose discourse have been pointed out, which is a characteristic of the author's individual style. As a result of the analysis we conclude that the most frequently used puns are phonetic, lexical, phraseological and contextual ones.

Key words: *fiction prose discourse, pun, comic effect, idiostyle.*

Вияв виражальних засобів мови завжди привертав увагу майстрів слова – і письменників, і лінгвістів. Серед численних, підпорядкованих цій задачі фігур мови, *каламбур* займає одне із значущих місць. Як справедливо зауважує В. Санніков, ще більшу цінність має для лінгвіста вивчення мовної гри, зокрема каламбуру, «у художніх текстах, що позбавлені тих рис непідготовленості і невимушеності, які негативно позначаються на якості мовної гри» (переклад наш – І.Б.) [13, с. 36].

Природно, що проблеми дослідження каламбуру, його функцій у різноманітних дискурсах (зокрема художньому), прийомів його створення на матеріалі різних мов та при перекладі іншими мовами, способів вивчення тощо виявилися в сучасному та зарубіжному мовознавстві одними з найбільш теоретично розроблених (див. роботи Т. Гридіної, В. Саннікова, В. Приходько, М. Якименка, А. Джанумова, С. Лук'янова, Н. Штирхунової, Г. Пономарьової, Л. Сазонової, С. Михейкіної, Л. Осіної, О. Тимчук, Л. Келлі, Ж.-Ж. Лесеркля та інших учених).

Актуальність цієї розвідки обґрунтовується необхідністю вивчення каламбуру, що виступає в якості детермінанти індивідуально-авторського стиля і служить засобом дослідження обіграних явищ певних мовних рівнів з метою створення комічного ефекту.

Мета статті полягає в описі каламбурів і виявленні стилістичних особливостей їх функціонування в межах художнього прозового дискурсу. Матеріалом дослідження слугує оригінальне оповідання «The Portobello Road» («Портобелло-Роуд») найяскравішої представниці сучасної (другої половини XX – початку XXI ст.) жіночої літератури Мюріел Спарк.

Слід зауважити, що дослідники творчості письменниці [1; 6; 15] зосереджують увагу на обдарованості, багатогранності таланту, професійності літератора, оригінальності стилю і сильному художницькому дарі англійської письменниці – *сатирі*. Сатира (лат. satira, від попереднього satura – сатура; буквально – суміш, всяка всячина) – різновид комічного; нещадне, знищувальне переосмислення об'єкту зображення, що реалізується через сміх, відвертий або прихований, «зредукований»; специфічний спосіб художнього відтворення дійсності, що розкриває її як щось мінливе, невідповідне, внутрішньо неспроможне (змістовний аспект) за допомогою сміхових, викривально-висміювальних образів (формальний аспект) [2, с. 363–407].

Ми розглядаємо каламбур, спираючись на погляди В. Саннікова, як «жарт, заснований на смисловому об'єднанні в одному контексті або 1) різних значень одного слова, або 2) різних слів (словосполучень), тотожних за звучанням (омонімів), або 3) різних слів (словосполучень), подібних за звучанням (паронімів), або 4) псевдосинонімів, або 5) псевдоантонімів [13, с. 497]». Отже, каламбур – різновид мовної гри, що досить часто використовується для створення комічного ефекту.

У результаті аналізу, проведеного на матеріалі твору М. Спарк, наголосимо, що автор вдало вдається до навмисного обігравання мовних явищ на лексико-семантичному, синтаксичному, словотвірному та прагматичному рівнях, викликаючи у читача емоційну реакцію на різні прояви комічного: усмішку, жарт, іронію, сатиру, гумор, чорний гумор і сарказм.

На словотвірному рівні обігравання відбувається за рахунок співвідношення загальної назви і власної: використання одного з різновидів такого лексико-семантичного стилістичного прийому як антономазія (гр. antonomasia – перейменування) [20, с. 50], що формується в результаті переносу імені – перейменування. Це перейменування означає, що замість назви певної особи вживається назва такої її ознаки, риси, властивості, дії, речі, завдяки якій цю особу не можна сплутати з іншими. Ілюстрацією цього положення слугують наступні приклади з творів: прізвисько головної героїні з оповідання «Портобелло-Роуд» – Голка (*Needle* від англ. needle *іменник* голка [17]) через те, що вона насправді знайшла голку в копиці сіна; її друга – *Skinny* (від англ. skinny *прикметник* худорлявий; шкіра й кістки [17]).

Більшу частину твору авторка не акцентує увагу на прізвиськах, хоча саме вони передбачають активізацію читацької уяви щодо зовнішності і характеру персонажів. Дійсно, протягом усього твору «Skinny» є найслабкішим, безвольним і хворобливим. Його образ стає завершеним саме завдяки каламбуру: *John Skinner*, whom we called *Skinny*, went to study more *archeology* [22]. Оскільки така форма характеристики персонажа не є прямою, то автор подає в одному реченні три пов'язаних компоненти – «Skinner», «Skinny» і «archeology». Це дозволяє читачеві провести паралель щодо прізвища – прізвиська – роду занять, тим самим створюється ефект комізму і реалізовується задум автора.

Судячи з наших спостережень, типовим прийомом створення письменницею каламбурів є обігравання на лексичному рівні смислів, що виникають у випадку полісемії та омонімії, зокрема регулярною є полісемія типу «пряме і переносне значення слів», «вільне і фразеологічно зв'язане значення», «власне і загальне значення». Наведені нижче приклади демонструють техніку такого зіткнення: One day in my young youth at high summer, lolling with my lovely companions upon a haystack *I found a needle*. «George took this (photo) the day that *Needle found the needle*»; *'Needle' is found*: in haystack! [22], де опис моменту історичної знахідки голки дівчиною у снопі на початку твору (*Голка знайшла голку*) переходить у зображення її власного вбивства і знаходження тіла в тому самому снопі (*Голку (її мертве тіло) знаходять у снопі*) наприкінці твору.

Наступний за вживанням вид каламбуру – обігравання на фонетичному рівні схожості в звучанні слів або словосполучень (так наз. парономазія, або паронімія [13, с. 492]), що знаходимо в тексті аналізованого оповідання в описі розваг компанії підлітків на снопі сіна та коментарів друзів випадку знахідки героїнею голки: When everyone had recovered George said, «She *put in her thumb* and *pulled out a plum*». Then away we were into our merciless hacking-hecking laughter again [22]. Тут ми бачимо одночасно дві форми вияву каламбуру. По-перше, у вказаному висловлюванні наявна парономазія «thumb» і «a plum», але таке співзвуччя не створює комізму без іншого компоненту, що є уривком з відомої дитячої англійської пісні:

Little Jack Horner
Sat in the corner,
Eating a Christmas pie;
He put in his thumb,

And pulled out a plum,

And said, What a good boy am I! [25].

У цьому випадку наведений каламбур підкреслює риси головної героїні, якими її наділяли оточуючі, вважаючи щасливицею, якій все легко дається.

Крім цього на фонетичному рівні наявне мовне обігравання завдяки авторським, індивідуально створеним М. Спарк, зразкам звуконаслідування (ономатопеї): *hacking-hecking laughter, hac-hec-hoo, hee-hoo's* [22].

Розповсюдженим видом обігравання постулату ясності на прагматичному рівні є, за нашими спостереженнями, натяк. У випадку порушення постулату ясності виникає неоднозначність або двозначність. Мовний жарт, особливо каламбур, будується саме на свідомому порушенні цього постулату. Так, в епізодах аналізованого оповідання словосполучення «a needle in a haystack» (голка в копиці снопа) є ідіомою, яка виступає елементом концептуальної картини світу англійців. Її функціонування в художньому тексті сприймається читачем як натяк, що людині, яка її знайшла, дуже таланить у житті, оскільки первинним значенням цього фразеологізму є «something that is almost impossible to find because it is hidden among so many other things: also used in the forms *look for a needle in a haystack and find a needle in a haystack*. Etymology: based on the idea that it is to almost impossible to find a thin sewing needle in a haystack (a very tall pile of dried grass) [23]». Звісно, разом з прізвиськом до дівчини прилипла репутації удачниці, оскільки людина, якій вдалося виконати цю надзвичайно важку справу, може вважатися щасливчиком (lucky, fortunate).

Але сюжетна лінія – вбивство дівчини – спростовує це твердження завдяки обіграванню зазначеної ідіоми та словосполучення «to be lucky / fortunate» на прагматичному рівні: «It couldn't have been done by brains. You haven't much brains but *you're a lucky* wee thing»; «You don't know *how lucky you are*». George said; Sometimes I got tired *of being called lucky* by everybody; «*You're fortunate* after all not to be married to him». Kathleen said. «You might have caught T. B.»; *I was fortunate, I was lucky*… so everyone kept telling me on different occasions; Kathleen, speaking from that Catholic point of view which takes some getting used to, said, «She was at Confession only the day before she died – *wasn't she lucky*? [22]».

На нашу думку, однією з найбільш продуктивних одиниць щодо створення каламбурів є саме фразеологізми та аналогічні до них усталені вирази, наприклад: He looks as if he had a *mouthful of hay* [22]. Це речення може бути розглянуте лише в контексті всього твору, оскільки словосполучення «mouthful of hay» (повний рот сіна) використане через те, що кульмінацією твору стала смерть героїні саме через такі обставини. Наведений фрагмент подано в тексті у формі внутрішнього мовлення героїні (її роздумів), яка бачить зніяковілість свого вбивці перед її примарною фігурою. Однак, комізм створюється не тільки завдяки метафоричному перенесенню подій, а й за допомогою слова «mouthful», яке є частиною двох англійських прислів'їв. Перше звучить як «say a mouthful» у значенні «сказати щось неперевершене, геніальне [24]». Друге – «Don't talk with your mouth full», що є аналогом до відомого українського прислів'я: «Коли я їм, я глухий і німий». Оскільки за контекстом герой-вбивця має щось відповісти на привітання Голки, то її зауваження можна трактувати як насмішку щодо його прагнення геніально висловитися. Але неможливість вимовити слова зумовлена станом, ніби він «сіна об'ївся».

Як показав аналіз, у сатиричній прозі англійської письменниці Мюрієл Спарк (на прикладі оповідання «Портобелло-Роуд») найбільш уживаними є фонетичні, лексичні та фразеологічні каламбури. У більшості наведених прикладів каламбур не має однозначної форми вираження: він є об'єднанням різноманітних художніх засобів. Так, паронамазія інтегрується з фразеологізмом, омоніми – з усталеними виразами, метафори – з прислів'ями. Каламбури, засновані на фразеологізмах, є переробленими, власне авторськими, що є характерним явищем англійської прози. Отже, каламбур є багатокомпонентною одиницею, що має вияв у різних частинах твору, але являє собою єдине ціле.

Зазначимо, що природа каламбуру залишається до кінця не вивченою, тому існує і безліч класифікацій, в основу яких можуть бути покладені такі критерії, як структура каламбуру, його інформативність та функціонування в тексті. На нашу думку, заслуговує на увагу класифікація каламбуру з огляду його функціонування в тексті С. Флоріна і С. Влахова, де контексту відводиться провідна роль, і згідно з якою каламбур може бути: а) *зворотом мови, тобто елементом даного тексту: він є частиною цілого, тісно пов'язаний з контекстом і залежить від нього* (курсив наш. – І.Б.); б) самостійним твором, мініатюрою, спорідненої епіграмі; в) заголовком (особливо газетних заміток, фейлетонів, гумористичних оповідань), в якому як у фокусі зібрано весь ідейний зміст даного твору, виражений максимально точний задум автора [3, с. 165].

Таке більш широке розуміння каламбуру, який є елементом тексту, підтверджує той факт, що контекстуально зумовлені мовні звороти, вжиті в англійському тексті, можуть розглядатися як повноцінна ланка будь-якої класифікації, оскільки гра слів у цьому випадку відбувається безпосередньо за допомогою обраного контексту, сюжетних особливостей та ідеї, покладеної в основу твору.

Досліджуючи оповідання Мюріел Спарк «Портобелло-Роуд», потрібно наголосити, що письменниця не тільки використала каламбур як провідний художній та стилістичний прийом, але й поклала його в сюжетну основу всього твору. Каламбури представлені мовними зворотами, що пов'язані безпосередньо з аналізованим твором і його контекстом і не можуть бути проаналізовані без нього. Таким чином, каламбур як частина контексту цілком залежить від останнього і має особливий вияв у різноманітних конструкціях, створених власне автором.

Першим прикладом, який є ключовим для всього вищезазначеного твору і, розкриваючи головну ідею, може вважатися значущим для сюжетної лінії каламбуром, є: This was *five years ago, in the last year* of my life [22]. Особливістю будь-якого каламбурного елементу є несподіваність, яка і створює комічний ефект. У даному випадку автор повідомляє, що події, про які йдеться у творі, відбулися до смерті головної героїні Голки, але саме вона виступає розповідачем, що є по суті неможливим, каламбурним. Так звані «ghost stories» (історії про привидів) є особливою частиною англійської прози, і в досліджуваному оповіданні ця оповідна манера використовується як елемент каламбуру, що досягається шляхом умисно «невчасного» повідомлення про особливість оповіді, раптового викриття персонажа-привиду. Весь твір має інтроверсійний порядок подій, що і дозволяє Мюріел Спарк увиразнити власну сатиру. Протягом твору розповідач декілька разів навмисно вказує на цю особливість – незвичайні обставини: This was *five years ago, in the last year* of my life, Kathleen and I become very close friends [22]; I must explain that I departed this life nearly *5 years ago* [22].

Оскільки сам досліджуваний нами художній прийом має свою власну структуру, то такі одиниці, які ми будемо називати «контекстуально зв'язаними», мають посилену залежність від тексту та контексту всього твору. Звичайний каламбур на лексичному чи фонетичному рівні може простежуватись без додаткових пояснень, у той час, як контекстуально зв'язані одиниці є додатковими, а іноді несуть і основне смислове навантаження. Вони, як правило, потребують знання повного змісту, та, можливо, позасюжетних елементів.

В якості прикладу наведемо діалог між головними героями – Кетлін та Голкою: «The poet Swinburne used to do that», – I told her once.

«Really? *Did he want children of his own*?»

«I shouldn't think so. *He simply liked babies* [22]».

На перший погляд, сама розмова без будь-якого контексту є каламбурною, оскільки маємо очевидне протиріччя, що і викликає у читача усмішку. Але автор має на меті глибше розкрити образ персонажа Кетлін, яка у творі виступає надзвичайно непослідовною у своїх діях та словах. Таким чином, спостерігаємо наявність двох ступенів вказаного каламбуру – у самому тексті, та ззовні, через сприйняття твору читачем.

Саме образ Кетлін став основою для створення різної гри слів у творі, наприклад: «*You're fortunate* after all not to be married to him» Kathleen said. «*You might have caught T.B.* [22]». Наведений приклад стає водночас елементом двох самостійних контекстуально зумовлених мовних одиниць: «*Maybe* I'll marry Skinny when *he's well again*». «Make it definite, Needle, and not *so much of the maybe*. You don't know when *you're well off*, she said [22]». У поданих діалогах співрозмовниками виступають Кетлін та Голка. У першому діалозі Кетлін схвалює Голчину відмову від заміжжя із Скінні, тоді як у наступному діалозі, що за текстом відбувається ближче у часі, вона навпаки мотивує до нього. Як наслідок, другий діалог є несумісним з першим, що і створює ефект каламбурності слів героїні. Вказаний приклад контекстуально зумовленого каламбуру демонструє його особливі стилістичні можливості, оскільки він, надаючи комічності діям та словам героїні, вказує і розкриває риси її характеру, а саме – непослідовність, відсутність стійкої точки зору, забудькуватість.

Окрім того, наведений приклад функціонує як компонент іншої структури, що завершується висловлюванням Голки: *«I was fortunate, I was lucky…so everyone kept telling me on different occasions. I knew they were right, but in a way that was different from what they meant* [22]». Читач осмислює це висловлювання на рівні всіх зауважень, що були вказані протягом твору, серед яких: *«It couldn't have been done by brains. You haven't much brains but you're a lucky wee thing». «She put in her thumb and pulled out a plum* [22]».

Однак, однією з умов створення цього каламбуру стала сама інверсійність викладу. У момент розповіді про надзвичайну «удачу» читач вже знає про безглузду смерть головної героїні. Завершується трагікомічність цього каламбуру іронічним зауваженням самої героїні: *«I thought, how lucky, what a feathery symbol to stand for the hellish violence of its true meaning* [22]». Зазначена думка використовується М. Спарк під час перебування героїні в церкві.

Одним з яскравих виявів іронії та сатири стали описи будинку Джорджа в наступних реченнях: *«A large Georgian vicariage in about eight acres, most of the rooms shut and sheeted, there being only one servant». «A house in which there are no people – but with all signs of tenancy – can be a most tranquil good place». «People take up space in house out of proportion to their size. On my previous visits I had seen the rooms overflowning as it seemed with Kathleen, her aunt, and the little maidservant* [22]». Цей декількакомпонентний каламбур розглядаємо як контекстуально зв'язану багатокомпонентну одиницю, що демонструє очевидне протиріччя між дійсним простором та його відчуттям героїнею. Кожен з її власних описів будинку Джорджа розкриває світовідчуття героїні, які відбивають певну відстороненість. Подібна сатира не має на меті викликати сміх або навіть усмішку, а вказує на несумісність оцінки, надану Голкою.

Мюріел Спарк протягом твору використовує різні шляхи для досягнення комічного ефекту, тому і форма вираження, і структура каламбурних елементів суттєво відрізняються. Наприклад, на відміну від багатокомпонентних прикладів, наведених вище, вона використовує і короткі речення, що виражають не менш глибокий смисл і реалізовують поставлену авторкою мету: *He looked as if he would murder me and he did* [22]. У зазначеному складному реченні прості неначе суперечать одне одному, оскільки у першому автор лише робить припущення, порівнює персонажа з вбивцею, і водночас заявляє про те, що він став убивцею. Такий ефект досягається особливістю структурної побудови самого речення, що дозволяє отримати раптовість як умову будь-якого каламбуру.

Оригінальним прикладом, що поєднує водночас два різні типи гри слів у одному реченні, вважаємо наступний фрагмент: *«Not another soul passed by as he pressed my body into stack, as he made a deep nest for me, tearing up the hay to make a groove the length of my corpse, and finally pulling the warm dry stuff in a mound over this concealment, so natural-looking in a broken haystack* [22]». У першій частині знаходимо висловлювання «not another soul passed by», яке є паралеллю до того, що сама душа героїні спостерігає за подіями, які відбуваються в контексті того, що вона тільки-но померла. Друга, більша за обсягом, частина речення може бути як самостійною, так і зв'язаною з іншим компонентом – *«After a search lasted twenty hours, when my body was found, the evening papers said. «Needle is found: in haystack* [22]». У цьому випадку автор наголошує на одному з лейтмотивів твору, який звертає увагу читача на те, що «голку» знайти значно простіше, ніж про це говорять. Окрім цього, останній приклад демонструє повну симетрію до того, як певний час тому назад героїня знайшла голку у стозі сіна, стала «Голкою» (Needle) та сама стала загубленою (убитою) в сіні.

Таким чином, можемо зробити висновок, що контекстуально зумовлений каламбур може виступати самостійною повноцінною частиною класифікації цього стилістичного засобу, оскільки дійсно має суттєве смислове навантаження у творі і може вступати у логічно-смислові відносини з іншими структурними компонентами каламбуру.

Отже, будучи основним засобом вираження комічного в англійському тексті, каламбур є багатокомпонентним утворенням, і його структурні елементи можуть існувати віддалено один від одного, створюючи цілісну картину. Каламбур в англійському дискурсі є універсальним художнім засобом, який може виступати як для увиразнення мовлення тексту, так і для самостійного повноцінного функціонування.

Перспектива подальшого кола зазначених проблем полягає у продовженні детального дослідження описаних прийомів створення каламбурів при вивченні своєрідності та оригінальності творчого метода М. Спарк та інших письменників-прозаїків, чия поетика комбінується з сатирою, жартом, іронією, гумором, чорним гумором і сарказмом.

Література

1. Арутюнова И.А. Романы Мюриэл Спарк (к проблеме метода) : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.05 / Арутюнова Ирина Аркадьевна. – М., 1984. – 179 с.

2. Бореев Ю. Сатира / Ю. Борев // Теория литературы – М. : Наука, 1964. – С. 363–407.

3. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 342 с.

4. Гридина Т.А. Языковая игра : стереотип и творчество : [монография] / Гридина Т.А. – Екатеринбург : Уральский государственный педагогический университет, 1996. – 214 с.

5. Джанумов А.С. Каламбур и его функционирование в двуязычной ситуации : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.20 / Джанумов Артемий Сейранович. – М., 1997. – 136 с.

6. Джумайло О.А. Игра и постмодернистский инструментарий в романах М. Спарк : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.05 «Литература народов Европы, Америки и Австралии» / О.А. Джумайло. – М., 2001. – 26 с.

7. Лукьянов С.А. Аппликативный каламбур : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С.А. Лукьянов. – М., 1991. – 20 с.

8. Михейкина С.Г. Технология каламбура : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.01 / Михейкина Светлана Геннадьевна. – М., 2008. – 259 с.

9. Осина Л.А. Языковые приёмы и средства в истории отечественного каламбура : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.01 / Осина Лариса Анатольевна. – М., 2007. – 338 с.

10. Пономарёва Г.В. Каламбур как форма реализации языковой игры : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.19 / Пономарёва Галина Владимировна. – Краснодар, 2009. – 151 с.

11. Приходько В.К. Каламбур и приёмы его создания в произведениях Н.А. Тэффи : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.01 / Приходько Виктория Константиновна. – М., 1998. – 224 с.

12. Сазонова Л.А. Закономерности передачи каламбура при переводе : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.20 / Сазонова Лариса Александровна. – М., 2004. – 185 с.

13. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / Санников В.З. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 544 с.

14. Тимчук О.Т. Семантико-стилістичне явище гри слів в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.Т. Тимчук. – К., 2003. – 14 с.

15. Шлянникова М.В. Жанровая эволюция романов Мюриэл Спарк : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / М.В.Шлянникова. – Казань, 2005 – 21 с.

16. Штырхунова Н. А. Лингвистическая игра слов (каламбур) : дисс. … канд. филол. наук : 10.12.20 / Штырхунова Наталья Александровна. – Краснодар, 2005. – 160 с.

17. Электронный словарь ABBYY LINGVO 12 Multilingual Edition [Електронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.lingvo.ru.

18. Якименко Н.В. Каламбур как лингвостилистический приём в английском языке : дисс. … канд. филол. наук : 10.02.04, 10.12.20 / Якименко Николай Васильевич. – К., 1984. – 215 с.

19. Kelly L.G. Punning and the Linguistic sign / L.G. Kelly // Linguistics, 1971. – № 66. – P. 5–11.

20 Kukharenko V.A. A Book of Practice in Stylistics / Kukharenko V.A. – M. : Высшая школа, 1986. – 144 с.

21. Lecercle J.-J. The violence of language / Lecercle J.-J. – L., N. Y., 1990. – 272 p.

22. Spark M. The Portobello Road [Електронний ресурс]. – Режим доступу до книги : http://maxima-library.org/knigi/genre/b/91535/read.

23. The Free Dictionary / a needle in a haystack Tom [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : http://idioms.thefreedictionary.com/a+needle+in+a+haystack.

24. The Free Dictionary / say a mouthful [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : http://www.thefreedictionary.com/mouthful.

25. Wikipedia / Little Jack Horner [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://en.wikipedia.org/wiki/Little_Jack_Horner.

Стаття рекомендована до друку
кандидатом філол. наук, доц. кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Заболотною Т.В.

Стаття надійшла до редакції 23 липня 2014 року